

ORSZÁGOSAN ÖSSZEANGOLT KUTATÓMUNKA

A 70-es évek újabb változásokat hoznak a makói és a magyar hagymatermesztés és kutatás történetében. A tudomány és a gyakorlat összefogása 1972-ben egyedülálló eredményhez vezet: A hazai zöldségnövények közül elsőként megalakul a *Makói Hagymatermesztési Rendszer*. Taggazdaságai a kutatás által kidolgozott nagyüzemi technológiára támaszkodnak, és a korszerű követelményeknek megfelelően kialakított Nemesített Makói vöröshagymafajtát termesztik. A fenti eseménnyel szinte egyidőben a kutatómunka is kiterjedélyesedik és túlnő a makói körzet határain. A termesztés, tárolás, ipari feldolgozás és forgalmazás területén jelentkező feladatok már meghaladják a Hagymakutató Állomás erejét és lehetőségeit; központi irányítást, szélesebb körű munkamegosztást kívánnak. *Országos méretű vöröshagymakutatói program készül* és koordinációját MÉM-megbízás alapján a Hagymakutató Állomás kapja. A közös munkában azonban már részt vállal az ország valamennyi érintett kutatóhelye, az eredményeket közvetlenül hasznosító termelőüzem, áruforgalmazási egység, konzervipari vállalat. Főbb alapelvei országos érdekeket szolgálnak: a lakosság ellátását, a termesztés és feldolgozás folyamatos korszerűsítését stb.

Vöröshagyma-termesztésünk két évszázados múltja azt bizonyítja, hogy igazán nagy eredmények mindenkor csak a gyakorlat és a tudomány összefogásából származnak.

TÓTH BÉLA

A makói redőny

1962 óta ott terem, ahol a világhírű hagymát ringató földek bekönyökölnek a város alá. Szerény külsejű, országról nézve csöndeskésen munkálkodó üzem. Se nagy füstje, se nagy zaja. Más új gyárakkal szomszédosan, a MEDIKOR-ral meg a többivel muzsikálnak gépei. Három igény találkozása telepítette. A helyi kenyérkereset biztosítása, a fővárosi munkaerőhiány, és a redőny keresettsége. Hazánk mai napjaiban a gyártelepítés olyan egyszerű ügy, mint a paradicsompalánta-ültetés. Három feltétel teszi: a palánta, az ember, akinek kell, s a föld, amely megtermi.

A legrégebb ember fölismerte a nap-elé szaladó felhők árnyékoló tulajdonságát, a lombsátrak enyhét, a befüggönyözött ablak gyakorlati hasznát, a sötétítést, a rovaroktól való védelmet, s a kandi, kérértlen szemek tekintetétől való takarást.

Fejlettebb árnyékoló eszközökkel már a külerőszakkal történő behatolást, azaz a betörést is ki tudja védeni az ember. Ilyen a redőny, illetve a zsalugáter. Mind-ezen funkciók mai együttese a redőny. S az a hely, ahol tömegével készül: a redőnygyár.

Czuczor Gergely 1870-ben kiadott szótára szerint: „a redő, közönségesen annyi, mint ránc. Redőkbe szedik a szoknya, pendely, gatyá pártázatát. És az ember homloka olykor redőkbe rándul, a vénség redői meglátszanak az arcon.

Redőny szavunk jelenti az apró deszkátskákból összerakott ernyőt, rácsot, amelyet főleg az ablakok külső részeire a nyári nagy meleg visszatartására akképp alkalmaznak, hogy a deszkátskákat tetszés szerint összébbhúzni és egymásra zárni, vagy a világosság kedvéért egymástól távolabb tartani lehessen.”

Ebből a szótárból kiderül, hogy ugyan régi portéka a redőny. A száz évvel később készült modern műszaki szótár sem tud hűbb képet adni róla.

„— A redőnyök elsőtétítő szerkezetek, ablakra szerelt, a fény átbotcsátását szabályozó vagy záró fölszerelések. A régi fatáblák (spaletták), zsalugáterek tömörök, vagy áttörték voltak. Manapság fontos épülethomlokzati elemek.

Ezek közül jól bevált szerkezet az esslingeni gördülő redőny, mivel sokféle beállítású szerepet tud biztosítani a bejutó fény mennyiségének szabályozásában.

A redőny acéllemezekre felfüggesztett lucfenyő lécek vagy hasonló méretű műanyag lécek sorozatából áll, amely redőnyszekrénybe összegöngyölve tartózkodik használaton kívül.”

Mégse egészen palántaültetés a gyártelepítés. Makónak új munkalehetőségre volt szüksége, s az országnak redőnyre. De hát ki tudott Makón redőnyt gyártani? Senki. Ötven lakatos, asztalos alapszakmát tudó munkás felment Makóról Pestre az ÉPFA Országbíró úti redőnygyárába a titkokat megtanulni.

Jól megtanulták. Egy év múlva, 1963-ban, ötvenezer négyzetméter faredőny szaladt ki az ötven ember kezéből. Mennyi ez? Vegyünk egy közép nagyságú várost, s annak hatezer házát, amelyen hozzávetőleg huszonnégyezer ablak csillog. Ha átlagban két négyzetmétert számolok egy ablakra, akkor egy ilyen város redőnyszükségletét látta el termékeivel a makói redőnygyár. Hanem négy év alatt, tehát 67-ig összesen már kétszázezer négyzetméter a termelésük nagysága, így aztán számolhatunk, hogy hány város, hány ablakát tették értelmesen világra tekintő üvegszemekké a makóiak.

A napjainkban tizenötödik éve működő gyár kétszáz emberrel termel, s jószerével már teljesen csak itt készítik az ország építetőinek redőnyigényeit. Közben kibővült a termékszerkezetük. Készítenek vászonrolettát, az új házak nélkülözhetetlen tartozékát, havonta tizenöt-húsz ezer folyómétert, s napjainkban inkább már csak műanyagból az esslingeni redőnyt, de azt nagyobb tételekben, mint a hagyományos fenýőkből valókat. Mivel a fenýő is elkopik a tájékunkról, drága is a csomómentes idevaló anyag, s ritkaság. A nemes anyaghoz hasonló színekben készülő PVC-redőnyablakok kiválóan állják a használatot. Idővel kicsit kifakulnak, de hát a legjobb fenýő is kifakult, az is pusztult az időjárás szeszélyes harapdálásaitól.

A műanyagredőnyre is nagy a kereslet. Hat alapl méretben, 200 ezer négyzetmétert gyártanak évente. Ugyanebből az anyagból — Szekszárdon gyártják — készül a nagyon gyakorlatias hasznú falburkolati elem. Az építőipar akkora igényt támaszt, hogy ötmillió folyóméter is elkelve belőle évente. Nem győzik.

Itt készül, házgyári igények kielégítésére, egymillió négyzetméter vászonfüggöny, s itt állítják össze soproni kooperációból a redőnytokos ablakok szekrényzeit. Itt készülnek a házgyári balkonos lakások mellvédjei.

Gyár ez, nagy számok uralkodnak benne. Húsz ezer darab redőnyszekrényes ablakot, ötvenezer zsalugáteres ablakot eresztenek ki évente a kapun. Köztudott talán, hogy a gyakorlati árnyékoláson túl ezek a gyártmányok az épületek külsejének díszítő elemeiként jelentkeznek. S belül hangulatteremtő, -hurcoló elemek. A könnyű, sárga fényfogók, a műanyaglapos fényszűrők a szobabelsőben olyan világítást teremtenek, amitől a beteg meggyógyul, mert nyugtató hatást kelt, a fiatal megtáltosodik. A zsalugáteres ablakokról pedig legalább száz nóta szól, a muskátlisról további száz. Ötvenezer zsalugáteres ablakot a Balaton környéki villáknak készítettek, mert ezek betörésbiztosak.

A gyár ötvenezer négyzetméter térelválasztó harmonikaajtót készít, s legújabb termékük napjainkban már az utcán látható: ez az autóreluxa. Azaz a hátsó ablakra való műanyagredőny. Viszonyaik között még kicsi számok szaladnak ebből az áruból, havonta alig ezer darab. De ez a termék, ha bejáródik, sokat hozhat a konyhájukra. Nemcsak divatos, mint egykor a bajuszkötő vagy a strimflitartó, de védi a kocsit huzatjait a kifakulástól. Ebben annyira bíznak, hogy saját szerszámkészítő műhelyükben csinálták meg hozzá a nagy precizitást igénylő présfókat, a vágó-, maró-, lyukasztószervezeteket. De a többi szerszámgépekkel is így bannak. Ha nincs olyan, amelyre szükségük van, nekidőlnek, megtervezik, elkészítik. Itt, mindjárt a

helybeli hagymaföldek szélén. Készítenek napellenző rolettavászorredőnyhöz hengert és beleváló rugót. A szerszámzatot faszéntűzön lágyítják, edzik, ahogy azt a nagy-könyvben a szerszámok megmunkálásáról mindenkorra megírták.

Kicsit büszkék az Algériának készített, bonyolult, bajos szerkezetű mini mű-anyagredőnyeikre, s büszkék a miskolci pártházhoz készített redőnyözésükre.

Jól választott partnereikkel, a szekszárdi műanyagipartól féltucat gyártelepen át az egyik helyi tsz-ig terjed kapcsolatuk, sikerrel teljesítik a fölfelé futó igények kielégítését.

Az ERDÉRT, a TÚZÉP az ő redőnyeiket kínálja országszerte a magánvásárlónak, de az építővállalatok is velük redőnyöztetik, rolettáztatják, sötétítetik, világo-síttatják, árnyékoltatják a szobabelsőket.

Kik állnak mögötte? Molnár Sándor igazgató. A gyárral együtt települt Pestről, mint egyetlen redőnyös szakmát tudó szakember. Ma makóinak mondja magát. A Ribárszky-cégnél tanult odafönt a nagy faluban, s dolgozott vagy tizenöt évig, amikor makóivá lett. Ő említi, hogy az itteni gyár első termelő évében 17 milliós ösztvertet teljesítettek, tavaly 200 milliót. Amúgy nem a szavakból él. Magahordá-sán, minden mozdulatán látszik, hogy máig sem szakadt el a munkapadtól. Akár-mikor odapászol a satuhoz, daruhoz, a célgépekhez. Gondjai fészke, egy kislányán, feleségén kívül az üzem. Anyagbeszerzés, tucatnyi gyártmányuk sokezer alkatrésze, sokezer műveletének gondja. A csapszög-megmunkálástól az „egyszerű” szófűzetű fogalomig: rúdmarógép-készítőkészörűkő-önbeállócsapágyszírozásig minden. A szak-ma szépségéről annyi a nyilatkozata, hogy az árnyékolásnak sokfelé futó művészete termelődött már ki napjainkig.

Gondolom, könnyű lehet neki, egy hadseregnyi mérnök áll mögötte. Pedig csak egy. Déri Ferenc a neve. Lakatosból itt nőtt már ki mérnökké a Soproni Faipari Egyetem közbejöttével. Ő se valami pályatévészett mesélő masina. Persze, mérnök. Tényeket mond. Amúgy ő is Pestről makóiasodott szintén. De itthon érzi magát tel-jesen. Itt a család, s ahol a család, ott a haza, s benne az otthon. Példája, ahogy napjainkban már országos gyakorlat, gyári méretekben szem előtt tartott. Több tucat továbbtanulóval számolnak, kik közül már sokan technikus végzettségűek, vagy lesznek-technikusok a Déri Miksa közbejöttével, mások gimnazisták, könyvviteli főiskolások, marxista egyetemisták, akik még itt zúgatják, muzsikáltatják kétkézi munkásként a gépeket. És sok vasat, fát, műanyagot értő, ismerő, szerető, dolgos szakember immár körülöttük. Míg végigballagok a csarnokokon, nem az én ked-vemért zúg kezük között az élet, s vágja, sajtolja, idomítja a nyílászáró, árnyékoló szerkezetekhez való készségeket.

Az én gyerekkoromban a szülőfalu legtöbb házának ablakába leveles akácfa-gallyat tettek nyaranta árnyékolónak. Szegényebb háznál megtette a lapulevél és a zsupszalmából fűzött haszura. Ma nem emelkedik úgy föl hajlék, hogy abból a redőnyt kifelejténék. És hol nem építenek ma házat széles e hazában? A makóiak kezevonása szétbogárzik az ország minden városába, falujába. A hagymások városa redőnygyárat duggatott a határba, s most kezd virágba borulni.